

IX СКУПШТИНА САВЕЗА ДРУШТАВА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ИНЖЕЊЕРА И ТЕХНИЧАРА СР ЦРНЕ ГОРЕ

У Титограду је 2. и 3. јула ове године одржана IX скупштина Савеза друштава пољопривредних инжењера и техничара СР Црне Горе.

Управни одбор Савеза друштава, у заједници са Републичким секретаријатом за пољопривреду и шумарство, а уз сарадњу са Друштвом ветеринара и ветеринарских техничара, одлучио је да се овој Скупштини да карактер сајединавања.

Због актуелности рјешавања текуће проблематике предложен је сљедећи дневни ред:

1. Оријентација развоја пољопривреде Црне Горе у наредном седмогодишњем периоду од 1964 — 1970. године;

2. Актуелни проблеми сточарске производње у Црној Гори;

3. Непосредни задаци ветеринарске службе у сточарској производњи;

4. Јесења сјетва 1963. године, проблеми и задаци; и

5. Извјештај о раду Управног одбора Савеза друштава пољопривредних инжењера и техничара за протекли период, избор новог Управног одбора и других тијела Савеза.

Овој Скупштини-сајединавању присуствовали су, поред великог броја пољ. инжењера и техничара, ветеринара и ветеринарских техничара Црне Горе, представници Извршног Вијећа Црне Горе, група републичких посланика, представници Привредне коморе Социјалистичког савеза Црне Горе, Републичког завода за привредно

планирање, Републичког секретаријата за трговину и туризам, као и представници општинских скупштина.

ОРИЈЕНТАЦИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ СР ЦРНЕ ГОРЕ У НАРЕДНОМ СЕДМОГОДИШЊЕМ ПЛАНУ ОД 1964—1970. ГОДИНЕ

У реферату и дискусији по овом питању истакнуто је, да се у Црној Гори јасно истичу два пољопривредно производна рејона: медитерански и планински, у којем се издваја подрејон Полимља. У медитеранском рејону постоје велике могућности за развој високо квалитетне и специфичне пољопривредне производње, док у планинском рејону постоје могућности за развој сточарства на бази бољег коришћења планинских пашњака и ливада, уз пратећу производњу ратарских култура: пиварског јечма и кромпира. Подрејон Полимље има знатне могућности комбиноване воћарско-ратарске и сточарске производње.

У седмогодишњем плану развоја пољопривреде, поред осталих, постављени су и ови задаци:

1) Врже и организованија приступити проширењу друштвеног фонда земље, првенствено у равничарском дијелу наших пољопривредно производних рејона, у којима је могуће за релативно кратко вријеме, уз одговарајућа улагања, развити интезивну производњу и постићи висок рентабилитет.

2) У медитеранском дијелу Црне Горе организовати интензивну производњу: поврћа, јужног воћа, грождја, меса, млијека и јаја. У биљној производњи треба се оријентисати на рану и касну производњу.

3) У планинском подручју сагледати могућности бољег коришћења пространих планинских пашњака и ливада, повећати производњу крмне базе и тиме утицати на повећање сточарске производње повећање крмне базе повлачи за собом измјену структуре сточног фонда, побољшање расног састава и предузимање одговарајућих агротехничких мјера које би обезбједиле већу и рентабилнију сточарску производњу.

4) У подрејону Полиња максимално развити производњу континенталног воћа. Овој грани треба дати приоритет у наредном периоду, уз развитак сточарске производње — говедарства и овчарства. У ратарству посветити посебну пажњу култури кукуруза, пшенице, кромпира, пасуља и кугуса.

5) Код оријентације на овакву производњу имати у виду, у првом реду, оне производе у којима се осјећа дефицитарност на домаћем тржишту, а чијим обезбјеђењем се утиче на брзо повећање и побољшање животног стандарда.

6) Пошто приватни сектор још увијек са великим процентом учествује у укупним капацитетима, потребно је да се у наредном периоду далеко више развију кооперативни односи са индивидуалним произвођачима у свим фазама производње.

7) Инвестициону политику која проистиче из програма и задатака друштвено организоване производње оријентисати тако да улагања у основна и обртна средства обезбједе најрационалнији процес производње, који ће дати максималне резултате, продуктивност рада и најбољи финансијски ефекат.

Улагања оријентисати на проширење друштвеног фонда земљишта и његовог привођења култури, набавку модерне механизаци-

је, повећање сточног фонда, подизање дугогодишњих план.ажних засада, доградњу и проширења хидромелиоративних система, изградњу објеката за дораду и ускладиштење пољопривредних производа итд.

Инвестициона политика треба да буде мање административна (давање кредита на бази за банку прилагођених програма) а више економска и да путем стручне контроле из фазе у фазу прати рационалност уложених инвестиција, односно њихову друштвено-економску оправданост.

8) Научно истраживачку службу оријентисати на изналажење савремених технолошких рјешења, којима се постижу максимални економски ефекти и путем савјето-давно-оперативног сектора обезбједити примјену тих рјешења у производњи. Такође је потребно ову службу укључити у процес инвестиционе изградње, од пројектовања до пуштања објекта у редовну производњу. На овај начин ће се обезбједити спровођење најновијих техничких, технолошких и економских рјешења у инвестиционој изградњи.

9) У условима наше расцјепкане и необједињене производње и промета пољопривредних производа, постјечити интеграционе процесе, гдје год то дозвољавају ново створени економски услови. Ради тога треба у одређеним условима проучити могућност окрупњавања производних организација по рејонима, повезујући производњу, прераду и промет у јединствен процес.

10) Досадашња организација пољопривредне службе у општинама не одговара стварним потребама, па треба предузети радикалне мјере да се ова служба организује на такав начин, да може редовно пратити и анализираати све пољопривредне процесе, давати предлоге и утицати на њихово рјешавање, руководећи се принципима савремене пољопривредне науке и технике.

11) Савремена технологија и организација пољопривредне производње захтјева кадар високих

стручних способности, који у цјелини може сагледати сложену проблематику ове гране, па је потребно створити такав профил кадрова, који ће моћи одговорити свим фазама овог сложеног процеса у организацији производње, прераде и њене реализације.

Код овог проблема не треба имати у виду само руководећи стручни кадар пољ. инжењера и техничара по специјалностима, него квалификовани и висококвалификовани стручни кадар непосредних произвођача: ратара, сточара, виноградаря, тракториста итд. За оспособљавање овог стручног кадра потребно је ангажовати и постојећу Пољопривредну школу у Вару.

12. У погледу награђивања, пољопривредни кадар треба ставити у исти положај са кадровима осталих грана привреде.

АКТУЕЛНИ ПРОБЛЕМИ СТОЧАРСТВА И СТОЧАРСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ У ЦРНОЈ ГОРИ КАО И НЕПОСРЕДНИ ЗАДАЦИ ВЕТЕРИНАРСКЕ СЛУЖБЕ.

Референти инж. Милан Шановић и др. Томаш Томашевић изложили су најважнија питања и проблеме сточарске производње, што је послужило као увод за обимну дискусију. Из реферата и дискусије констатовано је да сточарству у пољопривредној производњи наше Републике припада посебно мјесто; како по вриједности цјелокупне производње, тако и по учешћу у откупу и извозу стокe и сточних производа, те оно из тих разлога заслужује посебну пажњу.

На основу утврђених ставова на Савјетовању предложено је да надлежни републички органи: Привредна комора СР Црне Горе, Републички секретаријат за пољопривреду и шумарство и Завод за унапређивање пољопривреде — Титоград, што прије треба да проуче и разраде мјере даљег унапређења сточарства.

ЈЕСЕЊА СЈЕТВА 1963. ГОДИНЕ — ПРОБЛЕМИ И ЗАДАЦИ

У реферату који је поднио инж. Љубо Павићевић истакнут је значај правилног и благовременог извођења плана јесење сјетве, а посебно високородних пшеница.

На основу реферата и дискусије донесени су сљедећи закључци:

— У Црној Гори у 1933. години треба засијати око 10.000 ха под пшеницом, од чега 8.000 ха под високородним сортама. На друштвеном сектору и у кооперацији треба искључиво засијати високородне сорте;

— Општинске скупштине треба да сагледају могућности потпуног увођења високородних пшеница на свом подручју, путем доношења одговарајућих одлука;

— На основу досадашњих огледа и оцјена сората у широјој производњи препоручен је овакав сортимент за овогодишњу сјетвену сезону:

Сан Пасторе	70%
Етоиле де схонсу	20%
Безостаја, Аутономија и Леонардо	10%

Затим је дат разрађен технолошки процес за постизање максималних приноса, те се препоручује:

а) Сјетву пшенице вршити у плодореду послеје окопавина, крмног биља (грашка и грахорице), па чак у овој години и на новоосвојеним површинама након разоравања ливада и бољих утрина;

б) Обраду вршити, у зависности од земљишта, орањем на дубини од 30 до 40 цм, у једном или више спеза;

в) Дозу минералних ђубрива треба одређивати у првом реду према плодности земљишта и планираном приносу. Препоручују се оријентационе количине од 800 до 1200 кг/ха у односу 1:1:0,5.

Минерална ђубрива треба овако уносити: једну половину Р и К у основној обради, другу Р и К као и 1/3 N приликом сјетве. Остатак од 2/3 азотних ђубрива (нитромонкал) дати у форми прихрањивања у три наврата према фазама развоја биљака;

г) Сјетву обавити у оптималним роковима: у Полињу, околини Пљеваља и Никшића од 10. до 20, а у Приморју и базену Скадарског језера од 15. до 30. октобра, а најкасније до 10. новембра;

д) По хектару сјати 220 — 240 кг сјемена у зависности од сорте, времена сјетве, клијавости сјемена, с тим да се обезбиједи 600 биљака по 1 м². Сјетву обавити на дубини од 4—6 цм.

На Сајетовању је указано да посебну сметњу за даљи развој ратарске производње у Црној Гори представља неорганизованост и непослојаност сјемењске службе, па је препоручено да ова питања размотри Привредна комора и Републички секретаријат за пољопривреду и шумарство.

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ УПРАВНОГ ОДБОРА САВЕЗА ДРУШТАВА ПОЉЕ, ИНЖЕЊЕРА И ТЕХНИЧАРА ЦРНЕ ГОРЕ ЗА ПЕРИОД ОД 1960 — 1963. ГОДИНЕ ИЗБОР НОВОГ УПРАВНОГ ОДБОРА И ДРУГИХ ТИЈЕЛА САВЕЗА ДРУШТАВА

У вези са овом тачком дневног реда, ријешено је да се рад Скупштине одвија у два дијела:

- 1) Свечани дио Скупштине, и
- 2) Поношење извјештаја о раду Управног одбора Савеза друштава за протекли период. Дискусија по истом, избор новог Управног одбора и других тијела Скупштине.

Послије избора радног предсједништва, записничара и бажерача записника, прешло се на први дио Скупштине.

Инж. Видо Ђаконовић обавијестио је Скупштину да су одлуком Савеза друштава инжењера и техничара Југославије проглашени за почасне чланове два члана нашег Савеза и то:

1. Инж. Душан Асановић
2. Инж. Љубо Павићевић

Предајући им дипломе почасних чланова Савеза, друг Ђаконовић је у поздравној ријечи изишо заслуге и рад ових другова на развоју црногорске пољопривреде у послератном периоду.

Затим се пошло на подношење извјештаја о раду Савеза. Бројно стање Савеза овако изгледа:

Ред. бр.	Подруж.	Инж.	Тех.	Укуп.
1	Титоград	64	51	115
2	Никшић	9	15	24
3	Бар	19	23	42
4	Бијело Поље	11	23	34
5	Даниловград	5	9	14
6	Котор	7	9	16
7	Иванград	7	18	25
8	Пљеваља	5	29	25
Свега:		117	168	285

У оквиру Савеза друштва радиле су 4 комисије: за научно истраживачки рад, за штампу, за продуктивност рада и за шкољство.

На скупштини је истакнуто да поједине подружнице као и Савез у цјелини односно његове комисије нијесу имале неких видних резултата у раду углавном због недостатака материјалних средстава која се претежно формирају од чланарине, а ова се неуредно прикупља.

Највећи недостатак у досадашњем раду Савеза огледа се у томе, што се врло мало учинило на стручном усавршавању чланства (путем специјализација, курсева, семинара, стручних савјетовања и предавања, обиласка већих пољопривредних објеката у земљи) у недовољном ангажовању чланства на сарадњи у бољем опремању часописа „Наша пољопривреда и шумарство“.

Овим задацима, поред осталих, у наредном периоду треба поклонити посебну пажњу ради усавршавања пољопривредне науке и праксе, подизање стручног нивоа нашег чланства у циљу бољег коришћења потенцијалних могућности наше Републике.

Скупштина је на крају изабрала нове органе управе.

Управни одбор

1. Инж. Бранко Буљетовић
2. Инж. Владимир Мијушковић

3. Инж. Милица Брајовић
4. Инж. Митар Косач
5. Инж. Владо Поробић
6. Инж. Илија Пламенац
7. Маринко Булатовић
8. Инж. Милорад Чукић
9. Инж. Војо Ковачевић

Надзорни одбор

1. Инж. Грујица Ђуретић
2. Владо Мирановић
3. Инж. Радивоје Марјановић

Након дводневних дискусија и сагледавања актуелних проблема наше пољопривреде, Скупштина је завршила рад.

СТАЊЕ И УСЛОВИ РАЗВОЈА ШУМАРСТВА И ИНДУСТРИЈЕ ЗА ПРERAДУ ДРВЕТА ЦРНЕ ГОРЕ

Двадесет деветог и тридесетог јула 1963. године одржано је у Никшићу савјетовање шумарских инжењера и техничара СР Црне Горе коме су, поред представника свих предузећа и установа шумарства и дрвне индустрије у Црној Гори, Привредне коморе, републичких секретаријата за пољопривреду и шумарство, индустрију и саобраћај, завода за привредно планирање, из Никшића, Колацина и Иванаграда, присуствовали и представници Института за дрво — Загреб, Института за шумарство и дрвну индустрију — Београд и Савезне привредне коморе.

Материјал за дискусију на савјетовању сачињавала је општежна анализа „Стање и услови развоја шумарства и индустрије за прераду дрвета Црне Горе“ која је свим учесницима савјетовања благовремено достављена.

Шумарство, дрвна индустрија и индустрија целулозе и папира Црне Горе представљају узајамно повезане привредне гране, које чине јединствену област шумске привреде. Ова област је једна од најважнијих за привреду Црне Горе, по укупној производњи, националном дохотку, извозу и броју запослених, а њен значај је у толико већи што производњу базира искључиво на домаћим сировинама.

Црна Гора има највише дрвне масе по становнику, у односу на друге наше републике, али се тим великим природним богатством нерационално газдује. Природно богатство наших шума до те мјере је поремећено, да се сада у пуној мјери осјећају негативне последице тога.

Постоји озбиљна диспропорција између инсталираних капацитета за прераду дрвета и могућности шума за њихово правилно, равномјерно и трајно алиментирање сировинама.

Шумарство и индустрију за прераду дрвета карактеришу многа веријепена питања организационе и технолошке природе, која треба рјешавати поступно, према важности, на свим нивоима, почевши од привредних организација и општинских скупштина до републичких и савезних органа.

Ни у једној привредној области није дошло до таквих несклада и супротности, по свим питањима рада и развоја, као у шумској приреди, а све то због њене заосталости и лоших услова привређивања.

Дрвна индустрија Црне Горе је, до скоро, једино била у стању да прерађује најквалитетније крупно техничко дрво и то: трупце за резане, трупце за љуштење и трупце за фурнир, док је ситно техничко дрво, огријевно и целулозно, остајало да труне и пропада у шуми, сем четинарског целулозног дрвета, које је посљедњих година произвођено и испоручивано фабрикама целулозе и хартије у Босни и Херцеговини и Србији.

Основну врсту дрвећа у шумама Црне Горе чини буква, односно лишћари који учествују са 63% у укупној маси шумског фонда, а четинари свега 37%. Оваква структура одјењује се као веома непогодна — требало би да буде управо обрнуто.

Неправилан и неравномјеран развој индустрије за прераду др-

вета и неповољна структура учешћа врста дрвећа usловили су veoma заостао и примитиван начин газдовања шумама.

Због тога шумска газдинства нијесу била у стању да применине савремене методе газдовања и организације рада, уз употребу механизације и коришћење савремених достигнућа науке и технике у шумарству.

Производња у шумарству представља дуготрајан процес. Она се може повећати инвестицијама у шумско узгојне радове, на реконструкцији, обнови, њези и заштити шума. Међутим, према постојећим економским инструментима остваривању дохотка и расподеле чистог прихода, шумска газдинства нијесу заинтересована за интензивна инвестициона улагања у шумско узгојне радове, јер плодове њиховог рада и залагања, након тридесет, педесет или више година, могу да осјете само наредне генерације.

Изградњом Фабрике целулозе и папира у Иванграду и фабрика за производњу плоча, шумским газдинствима омогућава се боље и рационалније искоришћавање дрвних маса и прелазак на нове, савремене методе трајног газдовања шумама.

На Савјетовању је посебно разматран проблем сировинске базе, шумског фонда, прираста и годишњег етата сјеча, и истакнуто је да се при постојећем стању шума и начину газдовања мора у великој мјери умањити постојећи етат сјеча. Повећање етата сјеча, преко онога што је предложено у анализи и закључцима, може да дође у обзир само перспективно као резултат адекватних улагања у шумско узгојне радове, који би имали за резултат повећање продуктивне моћи шума и мијењање структура врста, у корист врједније, продуктивније и економичније, брзорастуће врсте.

На Савјетовању је усвојена анализа „Стање и услови развоја шумарства и индустрије за прераду дрвета Црне Горе“ и предложено да се на свим нивоима пред-

зму обговарајуће мјере и акције за поступно и трајно рјешавање сложене проблематике ових veoma важних грана, које су због објективних тешкоћа и субјективних слабости доспјеле у veoma тежак положај, особито дрвна индустрија.

У циљу рјешавања те проблематике на Савјетовању су донесени сљедећи

З а к љ у ч и

I Општи дио

1. Шумарство, дрвна индустрија и индустрија целулозе и папира представљају veoma важну област за привреду Црне Горе по укупном приходу, броју запослених, националном дохотку, учешћу у извозу и слично.

Међутим, и поред тога шумарство и дрвна индустрија су заостале, како у односу на остале привредне гране тако и у односу на шумарство и дрвну индустрију Југославије, а још више у односу на исте у низу европских земаља.

Индустрија целулозе и папира Црне Горе налази се у изградњи.

2. Материјал „Стање и услови развоја шумарства и дрвне индустрије Црне Горе“ треба да послужи као солидна основа за даље проучавање и рјешавање проблематике ове области и за доношење акционог програма мјера и задатака као и за постављање основне концепције развоја шумарства и дрвне индустрије за наредни период 1964—70. године.

II Сировинска база

1. Стање шумског фонда Црне Горе је незадовољавајуће јер очуване шуме чине само 23% од укупних површина шума. Учесће четинара износи 37% од бруто масе дрвета (у очуваним и високим девастираним шумама 43%) и veoma је мало учешће квалитетних сировина у укупној дрвној маси.

2. Површине шума су, и то: очуване шуме 133.300 ха, девас-

тиране 129.400 ха, ниске шуме 102.200 ха и шикаре 201.000 ха.

3. Дрвне бруто масе такође су на сличном нивоу као и до сада, и то:

а) четинари: очуване шуме 18.329.000 м³, девастиране 2.764.200 м³;

б) лишћари: очуване шуме 21.862.200 м³ девастиране 7.920.500 м, ниске шуме 2.989.400 м³ и шикаре 3.291.200 м³;

в) укупно: очуване шуме 40.192.200 м³, девастиране 10.684.700 м³, ниске шуме 2.989.400 м³ и шикаре 3.291.200 м³.

4. Годишњи сјечиви егат треба да буде 780.200 м³, што чини 1,37% од бруто масе, а годишњи прираст 793.200 м³ или 1,39%. Годишњи сјечиви егат је за око 40% мањи од сјечивог егата за Црну Гору по Друштвеном плану за 1963. годину. Овако низак егат резултира из ниског прираста, лошег стања шума и поремећеног односа између лишћара и четинара у Црној Гори.

5. За индустријско коришћење предвиђа се укупни годишњи егат од 594.600 м³, од чега четинара 221.200 м³ и лишћара 373.700 м³.

6. За индустријско коришћење очекује се следећа структура сортимената по подручјима:

У м³ и мпр.

Шумско приватно подручје	Четина		Лишћа		
	тех. обл.	цел. дрво	техн. обл.	цел. дрво	огр. дрво
Ибарско	17.400	11.475	1.500	5.303	6.933
Лимско	26.720	13.255	15.120	38.160	61.176
Тарско	11.050	3.950	16.800	42.300	67.896
Пљевањ.	41.000	18.250	500	—	9.400
Ник.	15.400	4.850	4.800	12.000	34.200
Данил.	400	200	15.512	3.780	10.773
УКУПН.:	111.970	51.980	40.232	101.603	180.378

Третирани подаци обухвајају друштвене и приватне шуме.

7. Учесници Савјетовања констатују да се сировинска база и годишњи егат сјеча, утврђени од стране Бироа за уређивање шума и Републичког центра за унапређење шумарства и савјетодавну службу и приказани у анализи, могу сматрати као једино реални, те да се само подаци ове врсте, до коначног пријемјера шума у Црној Гори, могу узимати као основа за планирање обима сјеча и свих мјера у шумарству и дрвној индустрији које из њега проистичу.

III Инсталирани капацитети за прераду дрвета

1. Инсталирани капацитети за прераду дрвета веома су предимензионирани у односу на сировинску базу и то:

а) пилански погони имају 146.000 м³ трупаца; за рад у двије смјене потребно је 430.000 м³; недостаје, дакле, 284.000 м³ трупаца;

б) трупаца за љуштење недостаје 13.000 м³;

в) чамовог целулозног дрвета недостаје 30.000 прм, или 30% од потребне количине.

Повећање цијена целулозном дрвету, а смањење цијена трупцима III класе за резање, ублажиће мањак чамовог целулозног дрвета, али ће још више погоршати несклад у пиланским погонима. Потребно је испитати економску оправданост прераде трупаца III класе четинара за целулозу, односно за резање.

2. Капацитети за примарну прераду дрвета већином су технички застарјели, без нужних пратећих машина и уређаја који гарантују рационално коришћење сировина и виши степен механизације у планинским погонима.

3. Фабрике за производњу плоча и то: лесонита, иверица, панел и шпер плоча, које су изграђене задњих година, имају, такође, разне недостатке. Свака од ових фаб-

рика ненормално је оптерећена обавезна по основима зајмова. Исто тако подигнути капацитети нијесу оптимални, имају разне техничке и технолошке недостатке, необучен кадар, необезбјеђено тржиште, високе трошкове сировина, транспорта и репродукционих материјала, те се због свега тога налазе у критичним условима привређивања; и не само фабрике плоча, већ и дрвни комбинати у цјелини, у чијим саставима раде ове фабрике.

4. У предузећима за прераду дрвета још увијек је карактеристична аутархичност у производњи, јер свако производи по својој жељи и нахођењу.

IV Основна средства

1. Инвестициона улагања у шумарству и дрвној индустрији нијесу успјели у право вријеме и у правилим односима, већ стихийски. До 1961. године у дрвну индустрију инвестирано је свега 4 милијарде динара, а 1961, 1962. и 1963. године инвестирано је цца 30 милијарди заједно, од чега 25 милијарди за Фабрику целулозе и папира. У шумарство је инвестирана до краја 1962. године 1,5 милијарда што представља врло мало у односу на капацитете за прераду.

2. Расположива инвестициона средства, особито из зајмова ОИФ-а, углавном су ирационално утрошена и, уопште узевши, сви наши инвестициони објекти су прескupi у односу на сличне у другим републикама, особито Фабрика целулозе и папира, Фабрика лесонита и Фабрика шпер плоча, као и неки други погони. Средства ФУШ-а утрошена су више у немјенске сврхе него за потребе шумарства.

3. Због недостатка научно-истраживачке и развојне службе, како у Републици тако и у предузећима, избор машина, уређаја и опреме као и грађевинских објеката, већином је вршен на брзину, па мањи број основних средстава у потпуности одговара савременим условима технологије и економије.

V Транспорт и комуникације

1. Све фазе транспорта у шумарству и дрвној индустрији представљају тешко рјешив проблем за ове привредне гране.

2. Недостатак солидних јавних комуникација за транспорт готових производа представља перманентну тешкоћу.

3. Унутрашњи транспорт такође односи огромна материјална средства у шумарству због слабе мреже путева (свега 1,2 км путева на 1.000 ха шума у просјеку за Црну Гору) и дрвној индустрији због слабе механизације унутрашњег транспорта сем у неким новијим погонима (Фабрика целулозе и папира, Фабрика лесонита и Фабрика иверица).

У шумарству у дрвној индустрији, сем мањих изузетака, недостају скидери, жичаре, виљушкови, траке и друга средства за механизацију унутрашњег транспорта.

VI Елементи економичности

Елементи економичности као што су: продуктивност, економичност и рентабилност, веома су различити у привредним организацијама Црне Горе. Они су израчунати једнострано, без улагања у суштину стварних трошкова, без потребних образложења за поједине производе. Према томе, употребљив је уопштени збир неадекватних вриједности, из чега би се могли извући сасвим погрешни закључци о стопама елемената економичности и то за предузећа у цјелини, а не за поједине производе. Нужно је дакле, сачинити детаљну анализу елемената економичности за све производе, ради увида у право стање и одређивања смјерница даљег развоја шумарства, дрвне индустрије и индустрије целулозе и папира.

VII Тржиште и цијене

1. Да би се омогућило нормално економско функционисање произвођа, потребно је свестрано

истраживање тржишта, односно испитивање могућности пласмана производа шумарства и индустрије за прераду дрвета, уз одговарајуће цијене.

2. Постојеће цијене производа шумарства и дрвне индустрије нијесу међусобно усклађене, јер су одређене и плафониране, а у односу на цијене производа остале привреде су прениске и запостављене, због чега се врши преливање оствареног чистог прихода, фондова и уопште вишка рада из ове области у корист остале привреде.

3. Слаба научно-истраживачка служба и непланска изградња фабрика за прераду дрвета проузроковали су ненормално стање на тржишту неких производа дрвне индустрије, као, на пр., свих врста дрвних плоча, јер се грађевинарство, индустрија намјештаја, бродоградња и индустрија шинских возила нијесу припремали за већу употребу плоча, које су боље и јефтиније за савремену индустријску производњу од досада коришћених класичних материјала.

4. Шумарство и индустрија за прераду дрвета упућени су на сково искључиво набављање репродукционих материјала, сировина, резервних дијелова и слично од домаће машиноградње и хемијске индустрије, по цијенама које су знатно изнад свјетских паритета. За критичне материјале потребно је либерализовати увоз, а домаће цијене максимирати.

5. Дрвна индустрија користи искључиво домаће сировине, а уз то је увијек међу водећим привредним гранама у извозу, те јој путем извозних олакшица треба поклонити већу пажњу у односу на друге привредне гране, које базирају производњу на увозним сировинама. До сада су приоритети за увоз репродукционог материјала давани независно од оствареног извоза готових производа.

VIII Интеграција

1. Пословно повезивање и удруживање намеће се као нужност

у шумарству и индустрији за прераду дрвета.

2. Унутар привредних грана потребно је вршити округљавање привредних организација, које су сада веома мале и за југословенске просјеке, ради увођења савремене организације рада и повећања продуктивности и економичности путем реконструкција и модернизација, као и подизања производње на савремени ниво и укључивање у свјетску подјелу рада и свјетско тржиште.

3. Између предузећа дрвне индустрије и шумарства потребно је развијати здраву пословну сарадњу на економској заинтересованости, кроз пословно удружење дрвне индустрије и шумарства и сл.

4. Не препоручује се спајање шумских газдинстава са предузећима за прераду дрвета без солидних економских анализа, јер би то било веома штетно по шумска газдинства, која су у стању да знатна средства издвајају за проширену репродукцију. Ово не треба да искључи увид у пословање неких газдинстава, односно у њихове трошкове, који су често неоправданно високи, а треба их смањити у циљу остваривања потребних средстава за изградњу комуникација, набавку опреме за сјечу и привлачење, за узгој и заштиту шума.

5. У интересу строге подјеле рада и специјализације у производњи штетно је спајање шумских газдинстава и предузећа за прераду дрвета са предузећима из других привредних грана.

6. Пословна сарадња и удруживање мора превазићи оквире комуна, шумских привредних подручја, па и Републике, тј. треба развијати и међурепубличку сарадњу.

IX Организација рада

1. Организација рада у нашим предузећима је на веома ниском нивоу нарочито у шумским газдинствима, која релативно кратко послују као привредне организације.

2. Слаба organizacija rada posljediца je i nedostataka стручних кадрова, nemaња традиције и уситњености привредних organizacija, koje niјесу u mogućности da uvedu savremenu organizaciju i tehnologiju.

3. Organizaciju rada potrebno je rješavati naporedo sa integracijom i kadrovskom problematikom, јер све то представља јединствену cjelinu.

X Републички органи и установе

1. За преоријентацију досадашњег рада у шумарству и индустрији за прераду дрвета као и за њихов успјешан развитак, neопходна је, у црногорским приликама, једна установа која би се бавила научним истраживањима и савјетодавном службом. Пошто је научно — истраживачки рад у шумарству тек у зачетку, а у дрвној индустрији не постоји, потребно би било проучити mogućност обједињавања научно-истраживачког рада и савјетодавне службе за обе привредне гране, тако да би се дјелатност Центра за унапређење шумарства проширила и на дрвну индустрију и индустрију целулозе и папира.

2. Пошто на подручју Црне Горе од пројектних и извођачких organizacija постоје Биро за уређење шума, који се искључиво бави пословима таксације (премјера шума) и Секција за уређивање бујица, чије сједиште је у Котору, а како пројектне organizacije за шумске лутеве и друге шумске комуникације нема, то се намеће потреба проучавања формирања једне јединствене organizacije за пројектовање у шумарству (таксација, уређивање бујица и пројектовање путева).

3. Између републичких органа и установе потребно је извршити разграничење послова и надлежности и њихов рад усмјерити тако да они убудуће указују већу помоћ привредним organizacijama и organizaciji рада, у спровођењу узгојних и експлоатационих мјера у шуми, бољем коришћењу сировина,

organizационом учвршћењу и побољшању послова.

4. У државној управи, на нивоу Републике, због природне, технолошке и економске повезаности шумарства, дрвне индустрије и индустрије целулозе и папира, предлаже се формирање секретаријата за ову област, који би боље и cjелисходније сагледавао и рјешавао њихову сложену проблематику.

XI Односи између шумарства и дрвне индустрије

У циљу развијања пословних односа између ових двију привредних грана, а у духу разумјевања и свестране међусобне сарадње, neопходно је потребно:

1. Обезбједити равномјеран — континуиран рад у производном процесу (од сјече и израде до финализације и продаје на тржишту) благовременом припремом сировина и другог репродукционог материјала.

2. Сировине усмјеравати оним производним погонима који су опремљени за рационалну прераду и који највише извозе у иностранство.

3. Међусобне обавезе између шумских газдинстава и предузећа за прераду дрвета што више поштовати и придржавати се писмених уговора као и принципа пословног морала.

4. Предузети организоване акције за успостављање правних односа између шумске привреде и остале привреде (цијене, порез на промет, обавезе, доприноси, олакшице за извоз, царине, транспорт и др.).

XII Кадрови

1. Потребно је из основа преиспитати кадровску политику, с обзиром да су кадрови битан фактор савремене производње. Пошто је наше шумарство још увијек екстензивно, то му за сада није потребан онолики број инжењера и техничара колики је предвиђен у анализи, јер се још увијек у од-

ређивању тога броја не може по-
лазити од површине коју заузима
нека шумско-привредна организаци-
ја, већ од њених конкретних ус-
лова, могућности и потреба (интен-
зитет газдовања, отвореност шума,
механизација и др.). У вези с тим
нужно је дефинисати профиле по-
требних стручњака и то поступно
према значају за привредне орга-
низације.

2. На руководећа и најстручни-
ја радна мјеста треба постављати
стручна лица која својим знањем
и способношћу гарантују успех,
односно она која су провјерена на
практичном раду, јер кадрови ко-
лико год су носници производње
могу бити и кочица производње
и пословања предузећа.

3. Настојати да се што више
стручног особља веже за непосред-
ну производњу у ком циљу запосле-
ним у производњи треба стварати
што боље животне и радне ус-
лове (плате, станове) и стимулиса-
ти их да својим радом што више
унапређују рад у привредним ор-
ганизацијама. Напореда са тим
треба побољшати животне и радне
услове радника у шумарству и
дрвној индустрији који су данас
врло слаби (смјештај, исхрана,
здравствена заштита, НТЗ и сл.).

4. У погледу побољшања ква-
лификационе структуре радне сна-
ге у овој области потребно је стру-
чном уздизању кадрова посветити
већу пажњу него до сада, те рад-
нике треба слати на дошколова-
ње у друге, развијеније републике,
ако то није могуће урадити у ок-
виру свог предузећа, и то за кључ-
на радна мјеста у производњи.

У вези са питањем школовања
и доквалификацијом кадрова у
шумарству и дрвној индустрији,
потребно је преиспитати оправда-
ност постојања Средње техничке
школе у Иванграду и укидања
Средње техничке школе (дрвно-пре-
рађивачки одсјек) у Титограду.

5. Политику стипендирања треба
заснивати на разрађеној дугороч-
ној основи. При томе имати у ви-
ду да код општина (нарочито у
подручјима богатим шумом) служ-
ба шумарства уопште не постоји,
иако су основним савезним заку-

ном о шумама општинским ску-
птинама дате велике компетенци-
је (одобравање уређајних елабо-
рата, паша, надзор над приватним
шумама, мелiorација шикара итд.)
у погледу газдовања и управљања
шумама.

6. Будући да је досадашњи однос
према кадровима у овој области
био доста неправилан, у добром ди-
јелу случајева, неопходно је из-
мијенити тај однос како би се из-
бјегла даља фуктуација кадрова
из привредних организација.

XIII Основи даљег развоја

А. Шумарство

1. Даљи развој шумарства Црне
Горе треба ускладити са развојем
шумарства Југославије, тј. дове-
сти га по интензитету газдовања на
Југословенски просјек, у циљу под-
мирења потреба и убрзавања раз-
воја капацитета за прераду дрве-
та, укључујући целулозу и папир.

2. Подмирење растућих потреба
у дрвету за прерађивачке капаци-
тете (особито послите изградње
фабрике за производњу целулозе
и папира) једино је могуће оствари-
ти повећањем производње наших
шума, тј. мијењањем постојећег
стања и начина газдовања шумама
у Црној Гори.

3. Да би шумарство могло од-
говорити све сложенијим произ-
водним задацима, потребно је уло-
жити адекватна средства за про-
ширену репродукцију, комуника-
ције и опрему и то првенствено из
сопствених средстава и фондова,
а разлику из инвестиционих зај-
мова које треба обезбиједити за
коришћење под повољним услови-
ма.

Иако Савјетовање није негирало
потребу улагања предложених ин-
вестиција у шумарству за наред-
ни 7-годишњи план, поставља се
питање начина обезбјеђења по-
требних средстава. Пред мјеродавне
треба поставити питање рјешња
овога проблема.

Док је питање проширене, ре-
продукције у шумарству (интен-

живна пошумљаваня брзорастућим четинарским врстама, конверзије и мелиорације) неспорно, чак је, према мишљењу учесника Савјетовања, површина од 3.000 ха пошумљаваня предложених у елаборату премала и тражи се да се иде на 5.000 ха годишње, докле су инвестиције предложене у елаборату за шумске комуникације и набавку опреме доста спорне, јер још није расчишћено питање отварање најприоритетнијих шумских комплекса, тако да се ту чека израда идејног пројекта за отварање шумских комплекса који ради Центар за унапређивање шумарства и савјетодавну службу. Исто тако савјетовање је констатовано да су средства за шумске путеве доста висока, како је то у елаборату предвиђено.

4. С обзиром на структурне промјене које предстоје у индустрији за прераду дрвета изградњом и пуштањем у рад фабрике за коришћење ситног техничког дрвета (огрјевно и целулозно) потребно је у наредном периоду преоријентисати досадашње методе газдовања на нове и савремене, нарочито у састојинама прашумског типа, какве су претежно у Црној Гори.

Даљу интензификацију газдовања у нашим шумама треба усмјерити на коришћење селективних прореда, конверзију и друге шумско-узгојне радове, којима се продуктивност рада у шуми повећава у знатној мјери. За све ово неопходно је улагање што већих средстава у комуникације и опрему те обезбјеђење неопходних предуслова, како би се могло приступити овим радовима.

Досадашња екстензивна пошумљаваня треба да се интензивирају, на тај начин што ће се изводити са вишегодишњим селективним материјалом и на потенцијално најбољим буковим земљиштима у активном подручју шума Црне Горе.

5. Пошто су шумско-привредне организације преоптерећене великим бројем непотребног административног особља било би неопходно израдити узорну системати-

зацију радних мјеста, којом би се прецизирало колико је и каквих радника и службеника потребно једном шумском газдовању. На тај начин смањено би се број сувишних особља, а начин пословања привредних организација би се побољшао.

6. Ради правилнијег обезбјеђења потреба друштвеног сектора привреде потребно је ангажовање шума индивидуалних власника, путем кооперације са шумским газдинствима, као и њихово разграничење и чување. Такође је потребно да се активирају и општинске и републичка Комисија за разграничавање шума и да се донесу прописи о преузимању приватних и деградираних шума и шокара на чување од стране народних одбора општина и накнаде шумским газдинствима наиме издатака за њихово чување. Исто тако потребно је, да се предузму мјере да се сировине које се добијају из шума ван шумско-привредних подручја усмјере највећим дрвно-прерађивачким комбинатима.

Досадашње коришћење дрвних сировина није било економично и цијелосходно, па је у том смислу било грешака како од стране привредних организација у производњи, тако и од републичких органа.

Убудуће код израде друштвених планова, треба искључити као кориснике (четинарска обловина и сл.) локална предузећа и установе, којима то није основна дјелатност, и исте упутити на снабдевање код предузећа дрвне индустрије.

Исто тако потребно је забранити тесање прагова, односно њихову производњу у шуми, јер се тако врши негативна селекција и озбиљно ремети квалитетна структура букових шума.

У циљу рационалног коришћења дрвета потребно је да шумска газдинства све заинтересованије снабдијевају огрјевним дрветом.

8. С обзиром да пасарење у шуми причињава велике штете подмлађивању и доводи до слабења техничких својстава дрвета, пот-

ребно је забранити пашарење у друштвеним шумама.

9. У вези са интенцијама довођења производње у шумама на савремени ниво, потребно је извршити ревизију досадашњих радова на уређивању шума, као и планова даљег газдовања шумама које имају уређајне елаборате.

10. Пошто шумске површине у јужном дијелу Црне Горе за сада нијесу интересантне са експлоатационог гледишта, а имају велики значај за унапређивање туризма, пољопривреде, заштиту земљишта од ерозије и сл., у том смислу било би потребно организовати посебно савјетовање заинтересованих фактора.

Б. Дрвна индустрија

У дрвној индустрији потребно је:

1. Стабилизирати постојећу производњу прилагођавањем савременим захтјевима тржишта.

2. Ускладити производњу са могућностима обезбјеђења сировинске базе и очекиваном потрошњом по количини, квалитету и асортману.

3. Извршити реконструкцију и модернизацију оних капацитета који имају све услове (сировину, и др.) са оријентацијом на њихово заокружавање на оптималне као и на увођење савремене технологије рада.

4. Укинути сувишне, старе и нерентабилне капацитете који немају оправдане разлоге за даље постојање (пиланске погоне, погоне за производњу љуштеног фурнира, погоне за производњу столарије на занатски начин и слично).

5. Извршити строгу подјелу рада, специјализацију и кооперацију, увођењем серијске и масовне производње у више радних смјена.

6. Извршити концентрацију производње свих производа у строгој зависности од транспорта и других услова (резања грађа, намјештај, љуштени фурнир, племенити фурнир, грађевинска столарија, оплемењивање плоча и слично).

7. Не предвиђати даље инвестирање за изградњу нових погона за примарну прераду дрвета у 7-годишњем плану, него тежити већој доради постојеће производње, вишем степену обраде — финализације.

8. Размјештај комплетних постројења и појединачних машина и уређаја треба да буде предмет једне посебне студије и то у цјелини за производњу резане грађе четинара и букве, љуштени фурнир, племенити фурнир, грађевинску столарију, намјештај, оплемењивање плоча, паркет итд.

9. Исталиране капацитете за производњу плоча треба користити радом у три смјене и прилагодити их захтјевима тржишта, односно потрошача, ступањем у кооперативне односе са индустријом намјештаја, грађевинарством, бродоградњом, индустријом вагона и др. гдје плоче треба да нађу пуну примјену као што је сада пракса у индустријски развијеним земљама.

10. У производњи намјештаја потребно је отклонити уска грла, усмјерити производњу на најужи асортман, а инсталиране капацитете обавезно користити најмање у пуне двије радне смјене. Производњу готовог намјештаја обављати искључиво на индустријски начин у што већим серијама и само у специјализованим погонима.

11. Испитати могућност и потребе производње фурнира од егзота у постојећим погонима и евентуално проширити ове погоне с обзиром на потребе домаћих фабрика намјештаја за оваквим врстама фурнира.

В. Индустрија целулозе и папира

1. Производња целулозе и папира у свијету и код нас у великом је порасту.

У Црној Гори, у Иванграду изграђује се Фабрика целулозе и папира капацитета 33.000 тона целулозе и 30.000 тона финог бездрвног папира на бази 60% лишћарског и 40% четинарског целулоз-

ног дрвета, која треба да почне са производњом 1964. године.

2. Вилансирањем расположивих и потребних дрвних маса установљено је да недостаје око 30.000 м³ м³ чамовог целулозног дрвета годишње за подмирење потреба Фабрике целулозе у Иванграду, рачунато на целокупне количине из Црне Горе. Овдје се јављају два проблема: прво, како обезбиједити недостајуће количине четинарске целулозе и, друго, како и под којим условима обезбиједити добијање целулозног дрвета из удаљених подручја, као, на пр., из Никшића и из Пљеваља, када је за газдинства економичније продавати целулозно дрво четинара фабрикама целулозе у Б и Х и Србији.

3. С обзиром да је фабрика целулозе у Иванграду нов објекат за чије је алиментирање предвиђена цијела територија Црне Горе, с обзиром на помањкаве чамовог целулозног дрвета и евентуалну упо-

требу јамског дрвета и III класе трупаца четинара, потребно је сачинити детаљну анализу, како о обезбјеђењу сировинама, тако и о условима привређивања ове фабрике.

4. Након подмирења потреба сировинама предузећа дрвне индустрије и Фабрике целулозе и папира, према предложеном етату сјеча остаје неискоришћено око 200.000 м³ огрјевног дрвета у Црној Гори, па је потребно испитати могућност прераде овог дрвета у полупелулозу, лепенку, картон и слично, јер се у друге сврхе велике количине огрјевног дрвета не могу потпуно и рационално искористити.

Закључци са Савјетовања достављени су Извршном вијећу СРЦГ, учесницима Савјетовања, општинским скупштинама и заинтересованим установама и институцијама.

Инж. Светозар Ковијалић

СА П СЈЕДНИЦЕ САВЈЕТА ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ И ПРЕХРАМБЕНУ ИНДУСТРИЈУ — ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ СР ЦРНЕ ГОРЕ

На овој сједници Савјета за пољопривреду и прехранбену индустрију Привредне коморе СР Црне Горе, разматрани су услови развоја пољопривредних добара као и општа проблематика у садашњој фази њиховог постојања. Констатовало се, да су се пољопривредна добра углавном формирала на лошим земљиштима, за чије је привођење култури потребно доста времена и средстава и да је то, као и низ других моментата, условило да се пољопривредна добра у условима савременог пословања привреде нађу у врло тешкој ситуацији, те су донесени следећи

ЗАКЉУЧЦИ

— Проблематика инвестиционе изградње и изграђености пољопривредних добара Црне Горе и слабости које се данас јасно испољавају, упозоравају све факторе

на овај прољем, у првом реду због досадашњег начина коришћења инвестиционих зајмова и реализације инвестиционих програма. Неблаговремено реализовање инвестиционих трансита довело је до поскупљења, односно до прекорачења по појединим операцијама, а често пута програми нијесу обухватили најосновније захвате везане за потпуно привођење земљишта култури или функционалном рјешењу појединих објеката. Разлоге за ово треба тражити у настајању пољопривредних добара да обезбједе потребна инвестициона средства, радили су инвестиционе програме прилагођене захтјевима банке, а касније се показало да програми нијесу могли бити реализовани одобреним средствима било да програмом нијесу били предвиђени сви потребни радови или у програму нијесу дата адекватна рјешења или пак одобрена средства нијесу била дово-

љна за извођење појединих операција.

— На пољопривредним добрима и у 1962. години гађен је велики број повртарских култура, а то значи да смо имали ситуацију да се на и онако малим површинама социјалистичког сектора гајило више ратарско-повртарских култура, чиме је остварена мала робна производња. Узроке за овакву оријентацију производње треба тражити у склопу низа околности, у првом реду притиска локалних органа и потрошача у комуни да тржиште буде снабђено свим могућим производима, а таква разноврсна производња давала је производе са високом производном цијеном коштања.

— Многе пољопривредне организације остварују осјетан губитак у говедарству, у првом реду због ниско остварене производње млијека по музном грлу, а ово је резултат слабе његе и исхране, што је директно утицало на формирање високих производних цијена коштања литре млијека. У структури цијене коштања литре млијека високу ставку заузимају материјални трошкови, односно сточна храна, јер мали број организација производи довољно и јефтину сточну храну, а било је случајева да се она набавља са стране по врло високим цијенама.

— Стална радна снага, а посебно мали број квалификованих и висококвалификованих радника јесте проблем који у потпуности није успјела ријешити ни једна организација. Посебно се осјећа недостатак квалификованих вођара, рагара, сточара, виноградара итд. јер је пракса показала да на релацији инжењерско-техничког кадра и извршења појединих радних операција које обавља у великим случајевима неквалификована радна снага, постоји недовољно стручно извршење рада.

— Временске прилике које су владале током 1962. године врло су неповољно дјеловале на остварење планираних приноса по јединици површине, што је неминовно имало негативан одраз на финансијске резултате пословања, а

општа је карактеристика добара да приноси из године у годину варирају, што је посљедица и недовољне примјене савремених агротехничких мјера, као и других фактора.

— Земљишни фонд којим добра располажу је незнатан у односу на укупне пољопривредне површине Црне Горе, а и сама структура је неповољна, односно износ обрадивих и необрадивих површина показује да од постојећег земљишног фонда око 40% представља земљиште са ниском потенцијалном плодношћу, а и земљишне површине појединачно на сваком добру не представљају комплексе већ су исте расцјепкане, разбацане и уситњене.

— Посебан проблем данас за пољопривредна добра представља враћање ануитета по зајмовима стављеним у отплату, јер су наша газдинства ниско акумулативна и превише задужена код банке. Ако се осврнемо на изворе за отплату по завршним рачунима за 1962. годину у првом реду на постојећи фонд из расподјеле и необавезни дио резервног фонда, онда се да закључити, с обзиром да добра која се налазе у редовној производњи (сем „Пљеваља“) нијесу могла ни формирати и изворе за ову намену.

— Пољопривредно добро „Приморје“, према степену инвестиционе изграђености и према инвестиционом програму комплексне изградње, треба прије третирати као организацију у изградњи, него у редовној производњи. Узимајући у обзир ефекат до сада уложених инвестиција и да су средства по инвестиционим зајмовима исцрпљена, а у неким случајевима и прекорачена, онда се може констатовати да физички обим извршених радова ни изблиза не одговара утрошеним инвестицијама.

— Сличну ситуацију имамо и код ПД „Јадран“ код којег је досадашња организација рада испољила низ слабости.

— Код већег броја пољопривредних добара налазе се многа

објекти у изградњи, а из података о коришћењу инвестиционе трансхе за 1963. годину може се закључити да многи објекти неће моћи бити благовремено завршени. Разлози за овакво стање инвестиционих објеката су многобројни, а у првом реду слаба оператива извођача или недовољна средства за довршење истих.

— Како пољопривредна производња на пољопривредним добрима све више треба да прима карактер праве робне производње, досадашња искуства у пласману произведене робе упозоравају на потребу стварања чвршћих односа између произвођача и трговинске мреже.

— Код пољопривредних организација на подручју Воке појављује се већ сада с обзиром на подигнуте објекте, у првом реду код дугогодишњих засада питање прекаде, дораде и ускладиштења пољопривредних производа те овај проблем захтјева озбиљно разматрање заинтересованих фактора.

Постојеће стање пољопривредних добара Црне Горе захтјева предузимање низа мјера у правцу отклањања одређених слабости које су резултат објективних и субјективних фактора, како би се створили оптималнији услови за рад ових привредних организација, па је на основу донесених закључака потребно предузети следеће:

1) Да пољопривредна добра преиспитају производне програме и оријентишу се на специјализовану производњу, сходно еколошким условима, јер само таква производња може наћи своју економску рачуницу пословања.

Посебно, с обзиром на до сада трошена инвестициона средства од ЦД „Приморје“ и „Јадран“ гдје обим извршених радова не одговара утрошеним инвестицијама, општинске скупштине Херцег-Новог и Улциња као инвестиционих гаранати и њихове службе у заједници са поменутиим организацијама, треба да преиспитају постојеће стање и студиозније проуче производне програме, као што

је то третирано у интеграционом елаборату за Вјелопавлине, Крушевац и Црмичко поље.

2) Ниска продуктивност у сточарству захтјева спровођење селекције свих нископродуктивних грла, јер то диктира рачуница рентабилитета. Повезати сточни фонд набавком квалитетнијих грла и обезбјеђењем сточне хране из властитих извора. Рентабилност сточарске производње захтјева рјешавање одговарајућих услова, првенствено услова исхране, његе и смјештаја, а нарочито исхране, што је задатак сваке привредне организације.

3) Проблем радне снаге, који се мање-више испољава код свих организација, заслужује посебну пажњу и његовом рјешавању се мора прићи поступно и одмах. Стварању потребне квалификоване радне снаге одређеног профила мора прићи у првој фази свака организација, а Привредна комора Црне Горе ће преко Савјета за пољопривреду и прехрамбену индустрију и своје кадровске службе проучити стање и потребе како у броју и профилу, лако и начин оспособљавања потребног броја квалификоване радне снаге за наредни период.

4) Привредне организације заједно са општинским скупштинама и банкама морају рјешавати спорна питања инвестиционе изградње као: прекорачења, цијене коштанја појединих инвестиционих објеката, регулисање и обезбјеђење извршења инвестиционих радова који инвестиционим програмима нијесу били обухваћени, а у вези са овим дужне су израдити и производне програме и рачун рентабилитета будуће производње.

5) Да сваки инвеститор убрза радове на завршавању објеката који се налазе у изградњи, како би се што прије пустили у погон.

6) Да Републичка привредна банка што прије размотри оправдане захтјева пољопривредних добара за прекорачења и да одобри потребна средства, како би се објекти што прије завршили.

7) С обзиром на усилјеност производње у неким подручјима

и постојање великог броја пољопривредних организација (Бока Которска) као и непостојање специјализације у производњи, привредне организације на овом подручју долазе у потешкоће око реализације и прераде појединих артикала, те је потребно да преиспитају могућности и пронађу најбољи облик интеграције ових организација (ПД „Приморје“, „Тиват“, „Мрчево поље“, ЗЗ Котор) па тек онда приступити изградњи потребних објеката прераде, доразе и ускладиштења.

8) До сада испољене слобости у реализацији пољопривредних производа уопште, захтијевају да се испита могућност формирања пословног удружења пољопривредних произвођача, које би диктирало производњу и осигуравало власман производа. У том правцу

Привредна комора ће изградити анализу тржишта пољопривредних производа.

9) За изналагање савремених технолошких рјешења којима се постижу максимални економски ефекти, треба ангажовати научно-истраживачку службу, која би путем своје оперативе обезбиједила примјену тих рјешења у пракси. Исто тако произвођачке организације су дужне да ову службу укључе у процес инвестиционе изградње, почев од пројектовања па до оспособљавања објеката за нормалну експлоатацију. Само овим путем, тј. ангажовањем научно-истраживачке службе, пољопривредне организације могу да рјешавају пољопривредно-технолошке проблеме.

М. П.